

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

«Tasdiqlandi»
O'quv ishlari bo'yicha prorektor
N.A. Abdullayev
2024-yil «29»

TARJIMANING LINGVOMADANIY ASPEKTLARI
FANI BO'YICHA

SILLABUS

(Magistratura I-kurslar uchun)

Bilim sohasi: 200000 – Gumanitar soha
Ta'lim sohasi: 230000 – Tillar
Mutaxassislik: 70230201 – Qiyosiy tilshunoslik, lingvistik
tarjimashunoslik

Toshkent – 2024

Fan sillabusi TDSHU Kengashining 2024-yil "29" 08 dagi 1-son majlisi bayoni bilan tasdiqlangan fan dasturi asosida ishlab chiqilgan va Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabining 2024-yil "29" 08 dagi 1-son majlisida muhokama etilib, tasdiq uchun tavsiya etilgan.

Fan sillabusi TDSHU O'quv-uslubiy kengashining 2024-yil "30" 08 dagi 1-son majlisida tasdiqlangan va ta'lim jarayonida foydalanish uchun tavsiya etilgan.

Tuzuvchi:

Sh. Usmanova - TDSHU Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi professori, filologiya fanlari doktori

Taqrizchilar:

D.Xudoyberganova - O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti yetakchi ilmiy xodimi, filologiya fanlari doktori

X.Hamidov - TDSHU Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi prof.v.b., filologiya fanlari doktori

Sharq xalqlari tillari va adabiyoti instituti direktori:

2024-yil "04" 09

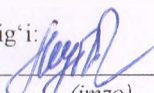

(imzo)

X.V. Mirzaxmedova

Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi boshlig'i:

2024-yil "04" 09

(imzo)

S.T. Mustafayeva

FAN TO'G'RSIDA MA'LUMOT

Fan nomi:	Tarjimaning lingvomadaniy aspektlari
Kurs turi:	Majburuiy
Kurs kodi:	TLA1206
O'quv yili:	2024/2025
Semestr:	2
Ta'lim shakli:	Kunduzgi
Mashg'ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	180
Ma'ruza	36
Amaliy mashg'ulotlar	36
Mustaqil ta'lim	108
Kredit miqdori:	6
Baholash shakli:	100 ballik
Kurs tili:	o'zbek
Auditoriya va vaqti:	Dars jadvaliga asosan

Fan maqsadi (FM)

FM	Fanning maqsadi – magistrant-talabalarga tilda va diskursda o'z aksini topgan xalq madaniyati va uni tajjimada ifodalanishi haqida bilim berish, ularda til va madaniyatning o'zaro aloqasi va ta'siri bilan bog'liq jarayonlarni tahlil qilish ko'nikma va malakasini shakllantirishdir.
-----------	--

Fanni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar

1.	Tarjimashunoslik
2.	Umumiy tilshunoslik

Xorij tajribasiga muvofiqligi

Mazkur fan sillabusi O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024-yil 29-martdagi "Oliy ta'limning me'oriy-uslubiy hujjatlarini ishlab chiqish jarayonini takomillashtirish to'g'risida"gi 87-sonli buyrug'iga muvofiq, xalqaro tan olingan reytinglarda birinchi top 300 talik ro'yxatga kiruvchi University of Hong Kong (QS 28) xorijiy tajribasini inobatga olgan holda takomillashtirildi.

<https://www.cityu.edu.hk/catalogue/ug/202021/course/LT2321.pdf>

Ta'lim natijalari (TN)

Bilimlar jihatidan:	
TN1	o'zga xalqning tili, madaniyati, ijtimoiy o'zini o'zi anglashi, mentaliteti, milliy xarakteri, hayot tarzi, an'analari, urf-odatlar, axloqi, qadriyatlar vig'indisi va dunyoqarashi;
TN2	tarjima jarayonida nafaqat bir tilning ikkinchi bir tilga almashishi, balki turfa madaniyatlar, turli shaxslar, tafakkurlar, adabiyotlar, davrlar, rivojlanish darajalari, an'analar va taomillarning to'qnashuvi;
TN3	olingan nazariy bilimlarni asarlar tarjimasini va tahlilida qo'llay olishi, tarjimada til vositalarini ongli ravishda tanlashi, tarjimashunoslikning lingvomadaniy jihatlari;
TN4	ikki tili tarjimaning "ikki madaniyatli" interpretativ tarjima ekanligi hamda madaniyatlarning o'zaro bog'liqligi va bir-biriga ta'sir etishi jarayoni, universal va madaniy o'ziga xoslik, tarjimaning semiotik mohiyati haqida <i>tushuncha va bilimlarga ega bo'ladi</i> .
Ko'nikmalar jihatidan:	
TN1	bilimlarning yangi antropotsentrik paradigmasi, til-madaniyat-tarjima haqidagi tilshunoslik, madaniyatshunoslik va tarjimashunoslikka oid ta'limotlar;
TN2	lingvomadaniy birliklar: muqobilsiz leksika va lakunalar, tilning paremiologik fondi, tilning frazeologik fondi, o'xshatishlar, metaforalar, evfemizmlar;
TN3	matnlarni lingvomadaniy tahlil qilish hamda lingvomadaniy birliklarni tarjima qilish;
TN4	lingvomadaniy matnlar bilan ishlash metodlari va til faktlarini tahlil qilishda integrativ metodlarni qo'llay bilish;
TN5	tillararo va madaniyatlararo yuz berishi mumkin bo'lgan senariylar modelini ishlab chiqish, o'zbek va turli madaniyatlarga xos lingvomadaniy birliklarni qiyosiy tadqiqi haqida <i>malakalariga ega bo'lishi kerak</i> .

Fan mazmuni

Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)

M1	Til, madaniyat, antropologiya va lingvokulturologiya	2
M2	Antroposentrik paradigma va uning lingvokulturologiyadagi o'rni	2
M3	Madaniyat va uning o'rganilishi	2
M4	Lingvokulturologiyaning vujudga kelishi, tadqiqot obyekti, predmeti, maqsadi va vazifalari	2
M5	Muqobilsiz leksika va uni tarjimada berish yo'llari	2

M6	Frazeologizmlarning lingvomadaniy tahlili va ularni tarjimada berish usullari	2
M7	O'xshatishlar va ularning tarjimasidagi o'ziga xos jihatlar	2
M8	Turli lingvomadaniyatlardagi o'xshatishlarning qiyosiy tahlili	2
M9	Metafora va uning tarjimada ifodalanishi	2
M10	Evfemizm va disfemizm	2
M11	Lakuna va uni tarjimada bartaraf etish yo'llari	2
M12	Ramz – inson ruhiyatining tili	2
M13	Milliy madaniyatning stereotiplari	2
M14	Inson – milliy mentallik va til egasi	2
M15	Lisoniy shaxs	2
M16	Jamiat, madaniyat va tilda erkak-ayol ziddiyati	2
M17	“Erkak – ayol” ziddiyati haqidagi qarashlar	2
M18	Gender – sotsio-madaniy kategoriya	2
Jami:		36
Mashg'ulotlar shakli: amaliy mashg'ulot (A)		
A1	Antropologiya va lingvokulturologiya	2
A2	Paradigmalarning qiyosiy-tarixiy, sistem-struktur va antroposentik turlari	2
A3	Madaniyatlarning o'rganilishidagi turli nuqtayi nazarlar	2
A4	Madaniyat va tamaddun	2
A5	Lingvokulturologiyaning asosiy yo'nalishlari va maktablari	2
A6	Til va madaniyatning o'zaro aloqasi masalasi	2
A7	Muqobilsiz leksika va ularni tarjima qilish usullari	2
A8	Frazeologizmlarning milliy-madaniy sematikasi va ularni tarjimada berish usullari	2
A9	O'xshatishlarning qiyosiy tahlili va tarjimasining o'ziga xos jihatlarini	2
A10	Metafora va uning tarjimasini	2
A11	Evfemizm va disfemizm	2
A12	Lakuna va uning tarjimada bartaraf etish yo'llari	2
A13	Turli lingvomadaniyat ramzlarining qiyosiy tahlili	2
A14	Stereotip turlari	2
A15	Inson – turli fanlarning tadqiqot obyekti	2
A16	Lisoniy shaxs	2
A17	“Erkak – ayol” ziddiyati	2
A18	Turli madaniyatlarda ayollarning mavqeyi	2
Jami:		36

Mustaqil ta'lim (MT)		Soatlar hajmda
MT	Amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish va uy ishlarini bajarish	36
MT	O'rganilayotgan sharq tilidagi realiyalarni o'zbek tiliga tarjima qilish vo'llari mavzusida taqdimot tayyorlash	8
MT	Sharq xalqlari mentaliteti yuzasidan ilmiy maqola tayyorlash	10
MT	O'rganilayotgan tilda gender masalasi bo'yicha ilmiy adabiyotlar tahlili	6
MT	Mavzular yuzasidan konspekt yozish	6
MT	O'tilgan mavzular bo'yicha test savollari tayyorlash	6
Jami:		72

Talabaning fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

90-100 ball – "a'lo"
<ul style="list-style-type: none"> - talaba dasturda belgilangan barcha mavzularni biladi; - ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarda faol qatnashadi; - talaba daftarida barcha mavzularni konspekt qiladi va topshiriqlar bajariladi; - mustaqil ish belgilangan talab bo'yicha topshiriladi; - fan bo'yicha mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, kreativ fikrlay oladi; - mavzulararo mantiqiy bog'lanishni tushunadi; - olgan bilimni amalda qo'llay oladi; - fan (mavzu)ning mohiyatini aytib beradi, boshqalarga o'rgatadi; - fan(mavzu) bo'yicha tasavvur, ko'nikma va bilimga ega.
70-89 ball – "yaxshi"
<ul style="list-style-type: none"> - talaba dasturda belgilangan mavzularni biladi; - ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarda faol qatnashadi; - talaba daftarida mavzularni konspekt qiladi va topshiriqlar bajariladi; - mustaqil ish belgilangan talab bo'yicha topshiriladi; - fan bo'yicha mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi; - olgan bilimni amalda qo'llay oladi; - fan (mavzu)ning mohiyatini aytib beradi, boshqalarga o'rgatadi; - fan(mavzu) bo'yicha tasavvur, ko'nikma va bilimga ega.
60-69 ball – "qoniqarli"
<ul style="list-style-type: none"> - talaba daftarida mavzularni konspekt qiladi va topshiriqlarni bajaradi; - talaba olgan bilimni amalda qo'llay oladi; - fanning (mavzuning) mohiyatni tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega;

0-59 ball – “qoniqarsiz”

- talaba fan dasturini o'zlashtirmagan;
- fanning (mavzuning) mohiyatini tushummaydi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega emas.

Oraliq nazorat turini o'tkazish va mazkur nazorat turi bo'yicha talabaning bilimini baholash tegishli fan bo'yicha o'quv mashg'ulotlarini olib borgan professor-o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi.

Yakuniy nazorat turini o'tkazish va mazkur nazorat turi bo'yicha talabaning bilimini baholash o'quv mashg'ulotlarini olib bormagan professor-o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi.

Tegishli fan bo'yicha o'quv mashg'ulotlarini olib borgan professor-o'qituvchi yakuniy nazorat turini o'tkazishda ishtirok etmaydi.

Talaba tegishli fan bo'yicha yakuniy nazorat turi o'tkaziladigan muddatga qadar oraliq nazorat turini topshirgan bo'lishi shart.

Bir fanga ajratilgan auditoriya soatining 25 foizini va undan ortiq soatni sababsiz qoldirgan yoki oraliq nazorat turini topshirmagan yoxud ushbu nazorat turi bo'yicha 0-59 ball (“qoniqarsiz”) bilan baholangan talaba ushbu fandan chetlashtirilib, yakuniy nazoratga kiritilmaydi hamda mazkur fan bo'yicha tegishli kreditlarni o'zlashtirmagan hisoblanadi.

Yakuniy nazorat turiga kiritilmagan yoki kirmagan, shuningdek, ushbu nazorat turi bo'yicha “qoniqarsiz” baho olgan talaba akademik qarzdor hisoblanadi.

Akademik qarzdor talabalar ta'til vaqtida yoki keyingi semestrlar mobaynida tegishli fanlardan o'zlashtirilnagan kreditlar miqdoriga mos ravishda bazaviy to'lov-kontrakt miqdoridan kelib chiqqan holda to'lovni amalga oshirgandan so'ng o'zlashtirilmagan fanlarni o'z hisobidan qayta o'qish huquqiga ega bo'ladi.

Joriy baholash			Oraliq nazorat (ON)	Yakuniy nazorat (YN)	O'zlashtirish ko'rsatkichi (O'K)
Workshop (W)	Vazifa/topshiriqlar V/T Loyiha (L)				
20 %	20 %		20 %	40 %	100 %
JN	ON	JN+ON	YN	UMUMIY	
40	20	60	40	100	Maksimum
		36	24	60	Minimum

Kreditlarni olish uchun talablar:

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, til hodisalari, tilshunoslik maktablari, tilshunos olimlar haqida mustaqil mushohada yuritish, xususan, har bir seminar uchun:

- keys stadi metodi doirasida darslarda faol ishtirok etish;
- shaxsiy mulohazalarni yozma shaklda bayon qilish;
- berilgan mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash;
- o'tilgan mavzuni mustahkamlash maqsadida test tuzish;
- amaliy mashg'ulotlar bo'yicha konspekt daftarlari yuritish (*amaliy mashg'ulot mavzulari konspekti, amaliy mashg'ulotlar bo'yicha adabiyotlar sharhi*) shuningdek, joriy, oraliq nazorat, mustaqil ta'lim shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ish yoki testni topshirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati	
Asosiy adabiyotlar	
1.	Usmanova Sh. Tarjimaning lingvomadaniy aspektlari. Darslik. –Toshkent: TDSHI, 2017.
2.	Usmanova Sh. Lingvomadaniyatshunoslik. Darslik. –Toshkent: “BOOKMANY PRINT”, 2022.
Tavsiya qilinadigan qo'shimcha adabiyotlar	
3.	Mirziyoyev Sh.M. Hozirgi zamon va Yangi O'zbekiston. – Toshkent: O'zbekiston, 2024.
4.	Mirziyoyev Sh. M. Yangi O'zbekistonda erkin va faravon yashaylik. 5-jild. –Toshkent: O'zbekiston, 2023.
5.	Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda taraqqiyot strategiyasi asosida demokratik islohotlar yo'lini qat'iy davom ettiramiz. 6-jild. –Toshkent: O'zbekiston, 2023.
6.	Usmanova Sh. Lakuna va uni tarjimada bartaraf etish yo'llari // Sharq tarjimonshunosligi: tarixi, hozirgi kuni va kelajagi. – Toshkent: TDSHI, 2016. 37-43.
7.	Usmanova Sh. O'zbekcha va koreyscha so'zsiz muloqotning milliy-madaniy xususiyatlari // International Journal of Central Asian Studies. Vol.IX. – Seoul, 2004. –B. 48-60.
8.	Усманова Ш. Этномаданий стереотипларнинг лингвомаданий таҳлили // Лингвист. Илмий мақолалар тўплами. VI. –Тошкент: “Akademnashr”, 2015. –Б. 120-122.
9.	Маслова В.А. Лингвокультурология. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. –М.: «Академия», 2001.
Scopusdan maqolalar	
10.	Shoira Usmanova, Shohistakhon Shamsieva, Nargiza Ismatullayeva (2023). <i>Scientific Research On Sino-Uzbek Contrastive Linguistics Carried Out In Recent Years</i> . Journal of Namibian Studies, 33 S3 (2023): 5208-5227. ISSN: 2197-5523

	(online) https://namibian-studies.com/index.php/INS/article/view/4433
11.	Shoira Rustamovna Usmanova, Nargiza Rasuljanovna Ismatullayeva. <i>Expression Of Lacunas In Comparative Study Of Kinship Terms In Chinese And Uzbek Languages</i> . Solid State Technology Volume: 63 Issue: 6 Publication Year: 2020. Pp. 4974-4985. http://www.solidstatetechnology.us/index.php/JSST/article/view/3910
Axborot manbalari	
12.	http://www.zivo.net
13.	https://www.jstor.org/
14.	https://tadqiqot.uz
15.	http://www.azquotes.com/quote/702521
16.	http://www.eksion.net/turk-mitolojisi-ve-tanricalar
17.	http://www.jasstudies.com
18.	http://www.bilimneyenturktarihi.com
19.	http://newsgroups.derkeiler.com

Sillabus/ modul muallifi:	Usmanova Sh.R. Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi professori, filologiya fanlari doktori
E-mail:	ushoira@mail.ru
Tashkilot:	Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi

